

Българите в Бесарабия не искат да бъдат спасявани

Имат нужда от подкрепа и разбиране



Райна Маджукова

*„Нет, и не под чуждым небосводом,
И не под защитой чуждых крыл,
Я была тогда с моим народом,
Там, где мой народ, к несчастью, был.“*
Анна Ахматова, „Реквием“

Този епиграф на Анна Ахматова към поемата ѝ „Реквием“ ми се върти в главата през последните дни и не ми дава мира. Защото аз, родената в Бесарабия, осъществила преди 25 години мечтата на поколения бесарабски българи да се завърнат в България и оттогава от тогава разпъната на кръст между старата и новата си родина, днес не съм там. Не съм в моята изгаряща в огъня на неизвестността и несигурността Бесарабия. Не съм с народа си. Лутам се – физически и емоционално – между българите в Бесарабия, разделени в мненията и оценките си за случващото се в Украйна, и българите в България с техните често първосигнални и прибързани изводи по повод същите тези мнения и оценки... Ако бях в Украйна, със сигурност щях да съм някъде по барикадите. Но не съм там, тук съм. И боледувам всяко неграмотно изказване на български политик, всеки повърхностен и плиткоумен анализ на полито-

лозите, всеки претупан репортаж, манипулативен коментар или откровено спекулативно използване на темата в медиите. Защото вече почти половин година, откакто трае кризата в Украйна, темата за българите в тази страна присъства в медийното говорене епизодично, а оценките и коментарите никак не биха могли да се нарекат задълбочени и обективни. Преди двадесет години това невежество би могло да бъде оправдано с липса на достоверна информация и липса на източници за такава. Но в епохата на модерните технологии можем да говорим единствено за липса на истински интерес и желание да вникнеш в същността на нещата. В резултат от всичко това днес България или гледа на събитията в Украйна като на поредната „гореща точка“, без изобщо да взема под внимание близо 350 хиляди сънародници там, или – в зависимост кой какво гледа и слуша – набързо залепя етикета „бесарабските българи са проруски настроени“ или „бесарабските българи са против Европейския съюз“ (или какъвто и да е друг), без изобщо да си дава сметка за два много съществени момента. Първо, че най-малкото несериозно е да очакваш една много-хилядна общност да е на едно мнение по който и да е въпрос. И второ, за многопластовите исторически и психологически фактори, които оказват влияние върху формирането на такова мнение в общността на българите в Украйна. И ако отчитането на първото е въпрос на интелигентност, то за второто е необходим един поне общ поглед върху историята на бесарабските българи и днешната им ситуация в съвременна Украйна. Именно това ще се опитам да направя в следващите редове, с което ми се иска да бъде полезна на народа си. След като не мога да бъда с него там...

Коментирайки териториалната цялост на Украйна непрекъснато слушаме за това, коя нейна част колко време къде е била и, съответно, коя страна има или няма право да претендира за нея. С историко-географската област Бесарабия нещата са къде по сложни. За 200 години, откакто сънародниците ни са там, те **девет пъти са били хвърляни в различни държави.**

Първо от преселването си до 1856 година, когато Парижкият мирен договор ги „преотстъпва“ на Княжество Молдова. Тъкмо са се установили на руска земя, свикнали са с руското управление, с администрацията, дори с езика и изведнъж се озовават в друга държава – с друг език, с други правила. През 1878 година, годината на Освобождението на България, отново ги връщат в Русия, но това вече не е същата Русия, в която са се заселили половин век преди това. И трябва отново да се пренастройват. В началото на бурния XX век българите в Бесарабия също са увлечени във водовъртежа на събитията. И докато 1917 г. повежда Русия по един нов исторически път, българите в Южна Бесарабия биват запратени от безмилостната политическа ракета обратно в Румъния: в края на Първата световна война Бесарабия се обявява за независима, след което е присъединена към Румъния. Поредният „румънски период“ в историята на бесарабските българи продължава 22 години и все още се помни от поколенията, но за това ще стане дума по-късно. След сключването на Германо-съветския пакт „Рибентроп-Молотов“ през юни 1940 г. съветски войски навлизат в Бесарабия и завземат териториите около град Измаил, обаче този първи „съветски период“ в историята им трае едва една година – на 22 юли 1941 г. Бесарабия отново попада под румънски контрол почти до края на войната. Годината 1944-та бележи „окончателното“ ѝ влизане

в границите на СССР. През 1991 г. в резултат на разпадането на Съветския съюз земите на тази историко-географска област за пореден път се озовават в нови държави – този път в новообособилите се като суверенни Украйна и Молдова. Как мислите се чувстват потомците им днес, на прага на тази напълно реална възможност за пореден път да се събудят в друга държава. И в коя? Впрочем, на част от тях това вече им се е случило – на българите в Крим. Десетки семейства, чиито роднини са в Бесарабия или Таврия вече са в друга държава, в Русия, и трябва да ходят на гости на близките си „в чужбина“...

Не е лесен и отговорът на въпроса в коя страна е „по-добре да се събудиш“. Защото, от една страна, **не може да се зачеркне генетично заложената любов към Русия.**

Едва през последните години, и само малцина от нас – тези, които по една или друга причина се задълбочават в историческата наука – научаваме, че Русия може би не само от човеко-християнолюбиви чувства ни е поканила на тези земи, в степите на Бесарабия, че е преследвала свои политически и стратегически цели. За огромна част от населението на Бесарабия Русия е била и остава страната, която ни е спасила от турско иго, дала ни е възможност да се развиваме свободно. Закърмени сме с тази любов до такава степен, че на преобладаващата част от населението това пречи да види разликата между царска Русия и „империята“ на Путин. А те наистина нямат нищо общо помежду си, освен името. А това не трябва да се пренебрегва. От друга страна, неоспорим факт е, че **бесарабските българи са били винаги лоялни към държавата, в която живеят**, а те вече 20 години живеят в Украйна. Това е едно цяло поколение, родено и отраснало със символиката на една друга държава. Това е поколение мъже, ходили в казарма и полагали клетва пред държавата Украйна. Могат ли просто така да се зачеркнат тези 20 години? Могат ли да си кажат: „Нас Русия ни е освободила, спасила, искаме да сме в Русия“?..

И ако за голямата част на страната „възможностите за избор“ са Русия или Украйна, то над Бесарабия като дамоклев меч виси **патологичният**



На Шестия национален събор на българите в Украйна, 2013 г.

страх от това да „дойде“ Румъния, от това, че – „...сега като е тръгнала да се разсипва Украйна, нас ще ни прибере Румъния“. Тази мисъл всява страх и ужас, защото все още има живи хора, които си спомнят наказанията и издевателствата на румънските власти с цел езикова и национална асимилация... Всеки от нас е слушал разказите на баби и дядовци за „жандарите“ и „чокоите“, които са смятали българите за хора втора ръка, за боя с лозови пръчки, поставянето на колене върху царевични зърна, боцкането на езици с игла – само за една българска дума! Това е живо в паметта на хората, този страх замъглява разума и – също както в случая с „тази“ и „онази Русия – не им позволява да си дадат сметка, че кралска Румъния все пак не е днешната европейска страна...

До тук с историята, макар че само това да беше, пак не е лесно при това наслояване да отсееш предубежденията и да погледнеш на нещата реално. Но тук се прибавят и редица съвременни фактори, които правят ситуацията още по-объркана. Нека започнем с най-важното – **информационната война.**

Бесарабските българи в районите и селата на Одеска област имат интернет, но не е толкова масов, както в големите градове. За мнозинството от населението основен източник на информация си остава телевизията. Не е тайна, че населението в тази част на страната е предимно рускоговорящо и съответно предпочита да гледа руските канали или украинските такива, излъчващи на руски език. В съвсем близкото минало, когато основното, което се гледаше по телевизията,

бяха сериалите, това не беше никакъв проблем. Проблемът възникна, когато новините започнаха да дават полярно различни гледни точки. Настъпи объркване. И за да усложни още повече ситуацията, кабелните оператори на много места в Бесарабия спряха руските телевизии, което предизвика обратен ефект – защото както е известно, всяко забранено нещо предизвиква по-голям интерес. Така че информационната война продължава и това по никакъв начин не помага на населението (и на българите в частност) да се ориентират в обстановката. Впрочем, спирането на руските телевизионни канали е само една, при това далеч не най-тежката грешка на украинските власти. Истината е, че **украинското правителство изглежда абсолютно безсилно да се справи със ситуацията.**

Още веднага след формирането си, то не само не предприе никакви действия да консолидира раздираната от противоречия нация, но напротив, започна с реваншизъм и направи поредица от абсолютно грешни стъпки, като например опит за отмяна на Закона за регионалните езици. Това предизвика остра реакция при малцинствата в страната и създаде хранителна среда за страха от насилствена украинизация. Съвършено безсмислена беше и акцията за събарянето на паметници в цялата страна.

Тук ще си позволя да разкажа почти анекдотичната история за това как българи, гагаузи, албанци от Болград и околните села три нощи подред охранявали паметника на Ленин в града, защото се чуло, че „някакви си щели да идват да го събарят“. Когато



Райна Манджукова със своето бесарабско семейство

ги попитали: – „Че за какво ви е да го пазите, да не сте комунисти?“ – отговорът е бил: – „Не сме! Но паметникът си е наш. Ако искаме – сами ще го съборим, няма защо чужди да се разпореждат в нашия град!“...

Споделих тази история за да се разбере, че в Бесарабия, където от векове мирно съжителстват десетки националности, няма място за размирици на етническа почва. Но има силна воля да „браниш своето“. Убедена съм, че Бесарабия доколкото може ще се противопоставя на изкуствено разпалване на вражди – независимо дали опитите ще бъдат правени от проруски или от крайни националистически украински сили, символ на които и „притча во езицех“ стана т.нар. „Правый сектор“. С две думи, това, което наблюдавам като реакция от страна на украинските власти на ескалацията на напрежението в различни точки на страната, никак не изглежда оптимистично. Дали е безсилие или действително е изпълнение на нечия предплатена поръчка, не мога да съдя. Факт е, че населението няма доверие на собственото си **правителство и това е най-мекият израз, който мога да използвам в случая. И накрая, но не на последно място идва очакваният въпрос: „Де е България?“...**

Къде е „прародината“, „старата родина“, „родината-майка“ България?.. Когато в едно от предаванията на тази тема зададох въпроса на един българин

от Болград, отговорът му едва не ме разплака в ефир. „България е в сърцата ни“, – каза спокойно и без никакъв патос 35-годишният мъж. И с думите си разкри какво всъщност искат от България бесарабските българи в този тежък за тях момент. Искат да знаят, че България е зад тях, че могат да разчитат на нея – само толкова. Но получават ли го? И тук отново трябва да се върнем към въпроса за информацията. Какво е отношението на България – държавата и обществото – към случващото се в Украйна сънародниците ни могат да научават само по интернет, а както казах по-горе, такива са малцина. При това основен източник са социалните мрежи, където, както знаем, информацията е много субективна, пречупена през погледа и личните пристрастия на всеки от пишещите. Но дори и така, тези, които все пак имат информация, не виждат ангажираността, съпричастността, която очакват. Информацията, че външният министър на България, заедно с колегите си от Словакия и Унгария реагирали остро на заявлението за отмяна на Закона за регионалните езици, която реакция в крайна сметка е имала решаващо значение, – дори тази информация не е получила нужното разпространение сред българите в Украйна. За сметка на това обаче съобщението на пресцентъра на МВНР, че „в Одеса няма пострадали български граждани“ (при положение, че има вероятност за пострадали българи, включително

и сред изгорелите в Дома на профсъюзите!), както и заявлението на външния ни министър, който очаквал „да се предприемат спешни действия безредиците и насилието от вчера да не се разпространят и в други градове в областта, защото това би означавало да се дестабилизира регионът и да засегне този път и районите, населени в най-голяма степен с български граждани“, разпространени в интернет, се възприемат в Бесарабия с болка и недоумение... Хората си задават въпроса – „Ще ни защити ли България при нужда“ и не виждат предпоставки за положителен отговор. Напротив, именно през последните месеци се усложни процедурата за придобиване на българско гражданство, което е поне някакъв успокояващ фактор. Тези, които имат български паспорти, се чувстват малко или много защитени. Държа дебело да подчертая, че **няма опасност от бежански поток на бесарабски българи** към България, с който спекулират редица медии. Нещо повече, дори напливът за подаване за документи за българско гражданство не се е увеличил драстично през последните месеци. Просто хората, които вече са го получили, си казват: „Аз си имам български паспорт. Ако не дай си Боже, тук стане страшно, аз имам къде да се прибера“. Но пък тези, които искат да го придобият, недоумяват как може именно сега да се създават пречки. Изглежда жестоко и нечовешко...

Българите в Бесарабия нямат нужда да бъдат спасявани. Поне засега. Те имат нужда от рабиране и подкрепа. Но осезаеми, такива, че да се виждат от всички.

И така. Имаме тежка историческа „наследственост“ от една страна, пълно объркване на приоритетите в съвременна Украйна – от друга, липса на обективна информация, измествана от активна пропаганда и всяващи паника слухове – от трета. И като тежка черна точка над украинското – отсъствието на фактора България. Всичко това взето заедно прави ситуацията с българите в Украйна много тежка психологически и емоционално. Затова най-малкото можем да се опитаме да разбираме тези хора, а не да им лепим етикети.

Райна Манджукова